

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः
हरिः ॐ

2.3 द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः - इष्टिविधा

Contents

2.3 द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः - इष्टिविधानं

1

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः हरिः ॐ

2.3 द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः - इष्टिविधानं

2.3 द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः - इष्टिविधानं

TS 2.3.1.1

आ॒दि॒त्येभ्यः । भुव॑द्वद्भ्य इति॑ भुव॑द्वत् - भ्यः । च॒रुम् । नि॒रिति॑ । व॒पेत् । भू॒ति॒काम् इति॑
भू॒ति॒ - का॒म् । आ॒दि॒त्याः । वै । ए॒तम् । भू॒त्यै । प्र॒तीति॑ । नु॒दन्ते॑ । यः । अ॒लम् ।
भू॒त्यै । सन् । भू॒तिम् । न । प्रा॒प्नोतीति॑ प्र - आ॒प्नोति॑ । आ॒दि॒त्यान् । ए॒व । भुव॑द्वत् इति॑
भुव॑त् - व॒तः । स्वेन॑ । भा॒ग॒धेये॑नेति॑ भाग - धेये॑न । उ॒पेति॑ । धा॒वति॑ । ते । ए॒व । ए॒नम्
। भू॒तिम् । ग॒म॒य॒न्ति । भव॑ति । ए॒व । आ॒दि॒त्येभ्यः । धा॒र॒य॒द्वद्भ्य इति॑ धा॒र॒य॒द्वत् - भ्यः ।
च॒रुम् । नि॒रिति॑ । व॒पेत् । अ॒प॒रु॒द्ध इत्य॑प - रु॒द्धः । वा । अ॒प॒रु॒द्ध॒य॒मा॒न् इत्य॑प - रु॒द्ध॒य॒मा॒नः
। वा । आ॒दि॒त्याः । वै । अ॒प॒रो॒द्धार॑ इत्य॑प - रो॒द्धारः॑ । आ॒दि॒त्याः । अ॒व॒ग॒म॒यि॒तार॑ इत्य॑व -
ग॒म॒यि॒तारः॑ । आ॒दि॒त्यान् । ए॒व । धा॒र॒य॒द्वत् इति॑ धा॒र॒य॒त् - व॒तः । 1

TS 2.3.1.2

स्वेन॑ । भा॒ग॒धेये॑नेति॑ भाग - धेये॑न । उ॒पेति॑ । धा॒वति॑ । ते । ए॒व । ए॒नम् । वि॒शि । दा॒द्वति॑ ।
अ॒न॒प॒रु॒द्ध इत्य॑नप - रु॒द्धः । भ॒वति॑ । अ॒दि॒ते । अ॒न्वि॒ति । म॒न्य॒स्व । इति॑ । अ॒प॒रु॒द्ध॒य॒मा॒न्
इत्य॑प - रु॒द्ध॒य॒मा॒नः । अ॒स्य । प॒दम् । ए॒ति । दु॒दी॒त् । इ॒यम् । वै । अ॒दि॒तिः । इ॒यम् ।
ए॒व । अ॒स्मै । रा॒ज्यम् । अ॒न्वि॒ति । म॒न्य॒ते । स॒त्या । आ॒शी॒रि॒त्या॑ - शीः । इति॑ । आ॒ह ।

स॒त्याम् । ए॒व । आ॒शि॒ष॒मि॒त्या॑ - शि॒ष॒म् । कुरु॒ते । इ॒ह । मनः॑ । इति॑ । आ॒हु॒ । प्र॒जा इति॑ प्र -
जाः । ए॒व । अ॒स्मै । सम॑न॒स॒ इति॑ स - म॒न॒सः । क॒रो॒ति । उप॑ । प्रेति॑ । इ॒त॒ । म॒रु॒तः । 2

TS 2.3.1.3

सु॒दान॒व॒ इति॑ सु - दान॒वः । ए॒ना । वि॒श॒पति॑ना । अ॒भीति॑ । अ॒मुम् । राजा॑नम् । इति॑ । आ॒हु॒
। मा॒रु॒ती । वै । विट् । ज्ये॑ष्ठः । वि॒श॒पतिः॑ । वि॒शा । ए॒व । ए॒नम् । रा॒ष्ट्रेण॑ । समि॑ति
। अ॒र्द्ध॒यति॑ । यः । प॒र॒स्ता॑त् । ग्रा॒म्य॒वादी॑ति॒ ग्रा॒म्य - वा॒दी । स्यात् । तस्य॑ । गृ॒हात् ।
ब्री॒हीन् । एति॑ । ह॒रेत् । शु॒क्लान् । च॒ । कृ॒ष्णान् । च॒ । वी॑ति॒ । चि॒नुया॑त् । ये । शु॒क्लाः
। स्युः । तम् । आ॒दि॒त्यम् । च॒रुम् । नि॒रिति॑ । व॒पेत् । आ॒दि॒त्या । वै । दे॒वता॑या । विट्
। वि॒श॒म् । ए॒व । अ॒वेति॑ । ग॒च्छति॑ । 3

TS 2.3.1.4

अ॒व॒ग॒ते॒त्य॒व॒ - ग॒ता॒ । अ॒स्य॒ । विट् । अ॒न॒व॒ग॒त॒मि॒त्य॒न॒व॒ - ग॒त॒म् । रा॒ष्ट्रम् । इति॑ । आ॒हुः
। ये । कृ॒ष्णाः । स्युः । तम् । वा॒रु॒णम् । च॒रुम् । नि॒रिति॑ । व॒पेत् । वा॒रु॒णम् । वै ।
रा॒ष्ट्रम् । उ॒भे इति॑ । ए॒व । वि॒श॒म् । च॒ । रा॒ष्ट्रम् । च॒ । अ॒वेति॑ । ग॒च्छति॑ । यदि॑ । न ।
अ॒व॒ग॒च्छे॒दि॒त्य॒व॒ - ग॒च्छे॑त् । इ॒मम् । अ॒हम् । आ॒दि॒त्ये॒भ्यः । भा॒गम् । नि॒रिति॑ । व॒पा॒मि॒ । एति॑ ।
अ॒मुष्मा॑त् । अ॒मुष्यै॑ । वि॒शः । अ॒व॒ग॒न्तो॒रि॒त्य॒व॒ - ग॒न्तोः॑ । इति॑ । नि॒रिति॑ । व॒पेत् । आ॒दि॒त्याः ।
ए॒व । ए॒नम् । भा॒ग॒धे॒य॒मिति॑ भा॒ग - धे॒य॒म् । प्रे॒प्स॒न्त॒ इति॑ प्र-ई॒प्स॒न्तः । वि॒श॒म् । अ॒वेति॑ । 4

TS 2.3.1.5

ग॒म॒य॒न्ति॑ । यदि॑ । न । अ॒व॒ग॒च्छे॒दि॒त्य॒व॒ - ग॒च्छे॑त् । आ॒श्व॒त्थान् । म॒यू॒खान् । स॒प्त ।
म॒द्भ्य॒मे॒षा॒यामि॑ति॒ म॒द्भ्य॒म - ई॒षा॒याम् । उ॒पेति॑ । ह॒न्यात् । इ॒दम् । अ॒हम् । आ॒दि॒त्यान् ।
ब॒ध्ना॒मि॒ । एति॑ । अ॒मुष्मा॑त् । अ॒मुष्यै॑ । वि॒शः । अ॒व॒ग॒न्तो॒रि॒त्य॒व॒ - ग॒न्तोः॑ । इति॑ । आ॒दि॒त्याः
। ए॒व । ए॒नम् । ब॒द्ध॒वी॒रा॒ इति॑ ब॒द्ध - वी॒राः । वि॒श॒म् । अ॒वेति॑ । ग॒म॒य॒न्ति॑ । यदि॑ । न ।

अवगच्छेदित्यव - गच्छेत् । एतम् । एव । आदित्यम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । इद्धमे । अपीति । मयूखान् । समिति । नृष्टेत् । अनपुरुद्धयमित्यनप - रुद्धयम् । एव । अवेति । गच्छति । आश्वत्थाः । भवन्ति । मरुताम् । वै । एतत् ( ) । ओजः । यत् । अश्वत्थः । ओजसा । एव । विशम् । अवेति । गच्छति । सप्त । भवन्ति । सप्तगणा इति सप्त - गणाः । वै । मरुतः । गणश - इति गण - शः । एव । विशम् । अवेति । गच्छति ॥ 5

(धारयद्वतो - मरुतो - गच्छति - विशमवै - त - दृष्टादश च) (A1)

TS 2.3.2.1

देवाः । वै । मृत्योः । अविभ्युः । ते । प्रजापतिमिति प्रजा-पतिम् । उपेति । अधावन् । तेभ्यः । एताम् । प्राजापत्यामिति प्राजा - पत्याम् । शतकृष्णलामिति शत-कृष्णलाम् । निरिति । अवपत् । तया । एव । एषु । अमृतम् । अदधात् । यः । मृत्योः । विभीयात् । तस्मै । एताम् । प्राजापत्यामिति प्राजा - पत्याम् । शतकृष्णलामिति शत - कृष्णलाम् । निरिति । वपेत् । प्रजापतिमिति प्रजा-पतिम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग - धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मिन् । आयुः । दुधाति । सर्वम् । आयुः । एति । शतकृष्णलेति शत - कृष्णला । भवति । शतायुरिति शत-आयुः । पुरुषः । शतेन्द्रिय इति शत - इन्द्रियः । आयुषि । एव । इन्द्रिये । 6

TS 2.3.2.2

प्रतीति । तिष्ठति । घृते । भवति । आयुः । वै । घृतम् । अमृतम् । हिरण्यम् । आयुः । च । एव । अस्मै । अमृतम् । च । समीची इति । दुधाति । चत्वारिचत्वारितीति चत्वारि - चत्वारि । कृष्णलानि । अवेति । द्यति । चतुरवत्तस्येति चतुः - अवत्तस्य । आस्यै । एकधेत्येक - धा । ब्रह्मणै । उपेति । हरति । एकधेत्येक - धा । एव । यजमाने । आयुः । दुधाति । असौ । आदित्यः । न । वीति । अरोचत् । तस्मै । देवाः । प्रायश्चित्तिम् ।

ऐच्छन् । तस्मै । एतम् । सौर्यम् । चरुम् । निरिति । अवपन् । तेन । एव । अस्मिन् । 7

TS 2.3.2.3

रुचम् । अदधुः । यः । ब्रह्मवर्चसकाम इति ब्रह्मवर्चस - कामः । स्यात् । तस्मै । एतम् । सौर्यम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । अमुम् । एव । आदित्यम् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग - धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मिन् । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म - वर्चसम् । दुधाति । ब्रह्मवर्चसीति ब्रह्म - वर्चसी । एव । भवति । उभयतः । रुक्मौ । भवतः । उभयतः । एव । अस्मिन् । रुचम् । दुधाति । प्रयाजेप्रयाज इति प्रयाजे - प्रयाजे । कृष्णलम् । जुहोति । दिग्भ्य इति दिक् - भ्यः । एव । अस्मै । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म - वर्चसम् । अवेति । रुन्धे । आग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा - कपालम् । निरिति । वपेत् । सावित्रम् । द्वादशकपालमिति द्वादश - कपालम् । भूम्यै । 8

TS 2.3.2.4

चरुम् । यः । कामयेत । हिरण्यम् । विन्देय । हिरण्यम् । मा । उपेति । नमेत् । इति । यत् । आग्नेयः । भवति । आग्नेयम् । वै । हिरण्यम् । यस्य । एव । हिरण्यम् । तेन । एव । एनत् । विन्दते । सावित्रः । भवति । सवितृप्रसूत इति सवितृ-प्रसूतः । एव । एनत् । विन्दते । भूम्यै । चरुः । भवति । अस्याम् । एव । एनत् । विन्दते । उपेति । एनम् । हिरण्यम् । नमति । वीति । वै । एषः । इन्द्रियेण । वीर्येण । ऋद्धयेते । यः । हिरण्यम् । विन्दते । एताम् । 9

TS 2.3.2.5

एव । निरिति । वपेत् । हिरण्यम् । वित्त्वा । न । इन्द्रियेण । वीर्येण । वीति । ऋद्धयेते । एताम् । एव । निरिति । वपेत् । यस्य । हिरण्यम् । नश्येत् । यत् । आग्नेयः । भवति । आग्नेयम् । वै । हिरण्यम् । यस्य । एव । हिरण्यम् । तेन । एव । एनत् । विन्दति ।

सावि॒त्रः । भ॒वति॑ । स॒वितृ॑प्रसू॒त इति॑ स॒वितृ॑ - प्र॒सूतः॑ । ए॒व । ए॒नत् । वि॒न्दति॑ । भू॒म्यै॑ ।
च॒रुः । भ॒वति॑ । अ॒स्याम् । वै । ए॒तत् । न॒श्यति॑ । यत् । न॒श्यति॑ । अ॒स्याम् । ए॒व ।
ए॒नत् । वि॒न्दति॑ । इन्द्रः॑ । 10

TS 2.3.2.6

त्वष्टुः॑ । सोम॑म् । अ॒भीष॑हेत्य॒भि - सहा॑ । अ॒पि॒बत् । सः । वि॒ष्वङ् । वी॒तिं । आ॒र्च्छत् ।
सः । इ॒न्द्रिये॑ण । सोम॑पी॒थेनेति॑ सोम - पी॒थेन॑ । वी॒तिं । आ॒र्द्ध्यत् । सः । यत् । ऊ॒र्द्धम् ।
उ॒दव॑मी॒दित्यु॑त् - अ॒वमी॑त् । ते । श्या॒माकाः॑ । अ॒भव॑न् । सः । प्र॒जाप॑तिमि॒तिं प्र॒जा - प॑तिम्
। उ॒पेति॑ । अ॒धा॒वत् । तस्मै॑ । ए॒तम् । सो॒मेन्द्र॑म् । श्या॒माक॑म् । च॒रुम् । नि॒रिति॑ । अ॒वप॑त्
। तेन॑ । ए॒व । अ॒स्मिन् । इ॒न्द्रिय॑म् । सोम॑पी॒थमि॒तिं सोम - पी॒थम् । अ॒दुधा॑त् । वी॒तिं । वै
। ए॒षः । इ॒न्द्रिये॑ण । सोम॑पी॒थेनेति॑ सोम - पी॒थेन॑ । ऋ॒द्ध्यते॑ । यः । सोम॑म् । व॒मिति॑ ।
यः । सोम॑वा॒मीति॑ सोम - वा॒मी । स्यात् । तस्मै॑ । 11

TS 2.3.2.7

ए॒तम् । सो॒मेन्द्र॑म् । श्या॒माक॑म् । च॒रुम् । नि॒रिति॑ । व॒पेत् । सोम॑म् । च॒ । ए॒व । इन्द्र॑म् ।
च॒ । स्वेन॑ । भा॒ग॒धेये॑नेति॑ भा॒ग॒धेये॑न । उ॒पेति॑ । धा॒वति॑ । तौ । ए॒व । अ॒स्मिन् । इ॒न्द्रिय॑म्
। सोम॑पी॒थमि॒तिं सोम - पी॒थम् । ध॒त्तः । न । इ॒न्द्रिये॑ण । सोम॑पी॒थेनेति॑ सोम - पी॒थेन॑ ।
वी॒तिं । ऋ॒द्ध्यते॑ । यत् । सौ॒म्यः । भ॒वति॑ । सोम॑पी॒थमि॒तिं सोम - पी॒थम् । ए॒व । अ॒वेति॑
। रु॒न्धे । यत् । ऐ॒न्द्रः । भ॒वति॑ । इ॒न्द्रिय॑म् । वै । सोम॑पी॒थ इति॑ सोम - पी॒थः । इ॒न्द्रिय॑म्
। ए॒व । सोम॑पी॒थमि॒तिं सोम - पी॒थम् । अ॒वेति॑ । रु॒न्धे । श्या॒माकः॑ । भ॒वति॑ । ए॒षः । वा॒व
। सः । सोम॑ः । 12

TS 2.3.2.8

सा॒क्षादि॑ति॒ स - अ॒क्षात् । ए॒व । सोम॑पी॒थमि॒तिं सोम - पी॒थम् । अ॒वेति॑ । रु॒न्धे । अ॒ग्न्यै॑ ।

दात्रे । पुरोडाशम् । अष्टाकपालमित्यष्टा - कपालम् । निरिति । वपेत् । इन्द्राय । प्रदात्र इति
 प्र - दात्रे । पुरोडाशम् । एकादशकपालमित्येकादश - कपालम् । पशुकाम इति पशु - कामः ।
 अग्निः । एव । अस्मै । पशून् । प्रजनयतीति प्र - जनयति । वृद्धान् । इन्द्रः । प्रेति । यच्छति
 । दधि । मधु । घृतम् । आपः । धानाः । भवन्ति । एतत् । वै । पशूनाम् । रूपम् । रूपेण
 । एव । पशून् । अवेति । रुन्धे । पञ्चगृहीतमिति पञ्च-गृहीतम् । भवति । पाङ्गाः । हि ।
 पशवः । बहुरूपमिति बहु - रूपम् । भवति । बहुरूपा इति बहु - रूपाः । हि । पशवः । 13

TS 2.3.2.9

समृद्ध्या इति सं - ऋद्धयै । प्राजापत्यमिति प्राजा - पत्यम् । भवति । प्राजापत्या इति प्राजा -
 पत्याः । वै । पशवः । प्रजापतिरिति प्रजा-पतिः । एव । अस्मै । पशून् । प्रेति । जनयति
 । आत्मा । वै । पुरुषस्य । मधु । यत् । मधु । अग्नौ । जुहोति । आत्मानम् । एव ।
 तत् । यजमानः । अग्नौ । प्रेति । दुधाति । पङ्क्त्यौ । याज्यानुवाक्ये इति याज्या - अनुवाक्ये
 । भवतः । पाङ्गाः । पुरुषः । पाङ्गाः । पशवः । आत्मानम् । एव । मृत्योः । निष्क्रीयेति
 निः-क्रीय । पशून् । अवेति । रुन्धे ॥ 14

(इन्द्रियै - ऽस्मिन् - भूम्या - एता - मिन्द्रः - स्यात् तस्मै - सोमो - बहु रूपा हि पशव
 - एकचत्वारिंशच्च) (A2)

TS 2.3.3.1

देवाः । वै । सूत्रम् । आसुत् । ऋद्धिपरिमितमित्यृद्धि - परिमितम् । यशस्कामा इति यशः
 - कामाः । तेषाम् । सोमम् । राजानम् । यशः । आर्च्छत् । सः । गिरिम् । उदिति ।
 ऐत् । तम् । अग्निः । अनु । उदिति । ऐत् । तौ । अग्नीषोमावित्यग्नी- सोमौ । समिति
 । अभवताम् । तौ । इन्द्रः । यश्चिभ्रष्ट इति यज्ञ - विभ्रष्टः । अनु । परेति । ऐत् । तौ
 । अब्रवीत् । याजयतम् । मा । इति । तस्मै । एताम् । इष्टिम् । निरिति । अवपताम् ।

आग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा - कपालम् । ऐन्द्रम् । एकादशकपालमित्येकादश - कपालम् ।
सौम्यम् । चरुम् । तयाँ । एव । अस्मिन् । तेजः । 15

TS 2.3.3.2

इन्द्रियम् । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म - वर्चसम् । अधत्ताम् । यः । यश्चिभ्रष्ट इति यज्ञ - विभ्रष्टः
। स्यात् । तस्मै । एताम् । इष्टिम् । निरिति । वपेत् । आग्नेयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा
- कपालम् । ऐन्द्रम् । एकादशकपालमित्येकादश - कपालम् । सौम्यम् । चरुम् । यत् ।
आग्नेयः । भवति । तेजः । एव । अस्मिन् । तेन । दुधाति । यत् । ऐन्द्रः । भवति ।
इन्द्रियम् । एव । अस्मिन् । तेन । दुधाति । यत् । सौम्यः । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म-वर्चसम्
। तेन । आग्नेयस्य । च । सौम्यस्य । च । ऐन्द्रे । समाश्लेषयेदिति सं - आश्लेषयेत् । तेजः
। च । एव । अस्मिन् । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म - वर्चसम् । च । समीची इति । 16

TS 2.3.3.3

दुधाति । अग्नीषोमीयमित्यग्नी - सोमीयम् । एकादशकपालमित्येकादश - कपालम् । निरिति
। वपेत् । यम् । कामः । न । उपनमेदित्युप - नमेत् । आग्नेयः । वै । ब्राह्मणः ।
सः । सोमम् । पिबति । स्वाम् । एव । देवताम् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग - धेयेन ।
उपेति । धावति । सा । एव । एनम् । कामेन । समिति । अर्द्धयति । उपेति । एनम् ।
कामः । नमति । अग्नीषोमीयमित्यग्नी - सोमीयम् । अष्टाकपालमित्यष्टा - कपालम् । निरिति
। वपेत् । ब्रह्मवर्चसकाम् इति ब्रह्मवर्चस - कामः । अग्नीषोमावित्यग्नी - सोमौ । एव । स्वेन
। भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । तौ । एव । अस्मिन् । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म
- वर्चसम् । धत्तः । ब्रह्मवर्चसीति ब्रह्म - वर्चसी । एव । 17 (50) 17

TS 2.3.3.4

भवति । यत् । अष्टाकपाल इत्यष्टा - कपालः । तेन । आग्नेयः । यत् । श्यामाकः ।

तेन । सौम्यः । समृद्ध्या इति सं - ऋद्धयै । सोमाय । वाजिनै । श्यामाकम् । चरुम् । निरिति । वपेत् । यः । क्लैब्यात् । बिभीयात् । रेतः । हि । वै । एतस्मात् । वाजिनम् । अपक्रामतीत्यप - क्रामति । अथ । एषः । क्लैब्यात् । बिभाय । सोमम् । एव । वाजिनम् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग - धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मिन् । रेतः । वाजिनम् । दुधाति । न । क्लीबः । भवति । ब्राह्मणस्पत्यमिति ब्राह्मणः - पत्यम् । एकादशकपालमित्येकादश-कपालम् । निरिति । वपेत् । ग्रामकाम इति ग्राम - कामः । 18

TS 2.3.3.5

ब्रह्मणः । पतिम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । अस्मै । सजातानिति स - जातान् । प्रेति । यच्छति । ग्रामी । एव । भवति । गणवती इति गण - वती । याज्यानुवाक्ये इति याज्या - अनुवाक्ये । भवतः । सजातैरिति स - जातैः । एव । एनम् । गणवन्तमिति गण - वन्तम् । करोति । एताम् । एव । निरिति । वपेत् । यः । कामयेत । ब्रह्मन् । विशम् । वीति । नाशयेयम् । इति । मारुती इति । याज्यानुवाक्ये इति याज्या - अनुवाक्ये । कुर्यात् । ब्रह्मन् । एव । विशम् । वीति । नाशयति ॥

विशं वि नाशयेयमिति मारुती याज्यानुवाक्ये कुर्याद् ब्रह्मन्नेव विशं वि नाशयति ॥ 19 (तेजः - सुमीची - ब्रह्मवर्चस्येव - ग्रामकाम - खिचत्वारिंशच्च) (A3)

TS 2.3.4.1

अर्यम्णे । चरुम् । निरिति । वपेत् । सुवर्गकाम इति सुवर्ग-कामः । असौ । वै । आदित्यः । अर्यमा । अर्यमणम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति भाग - धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । सुवर्गमिति सुवः - गम् । लोकम् । गमयति । अर्यम्णे । चरुम् । निरिति । वपेत् । यः । कामयेत । दानकामा इति दान-कामाः । मे । प्रजा इति प्र-जाः । स्युः । इति । असौ । वै । आदित्यः । अर्यमा । यः । खलु । वै । ददाति । सः । अर्यमा

। अ॒र्य॒मण॑म् । ए॒व । स्वे॒न । भा॒ग॒धे॒ये॒नेति॑ भा॒ग - धे॒येन॑ । उ॒पेति॑ । धा॒व॒ति । सः । ए॒व । 20

TS 2.3.4.2

अ॒स्मै । दान॑कामा॒ इति॑ दानं - का॒माः । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । क॒रो॒ति । दान॑कामा॒ इति॑ दानं
- का॒माः । अ॒स्मै । प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । भ॒व॒न्ति । अ॒र्य॒म्णे । च॒रुम् । नि॒रिति॑ । व॒पेत् ।
यः । का॒मये॑त । स्व॒स्ति । ज॒नता॑म् । इ॒याम् । इति॑ । अ॒सौ । वै । आ॒दि॒त्यः । अ॒र्य॒मा
। अ॒र्य॒मण॑म् । ए॒व । स्वे॒न । भा॒ग॒धे॒ये॒नेति॑ भा॒ग-धे॒येन॑ । उ॒पेति॑ । धा॒व॒ति । सः । ए॒व ।
ए॒नम् । तत् । ग॒म॒य॒ति । यत्र॑ । जि॒ग॒मिष॑ति । इन्द्रः॑ । वै । दे॒वाना॑म् । आ॒नु॒जा॒व॒र इत्या॑नु
- जा॒व॒रः । आ॒सीत् । सः । प्र॒जाप॑तिमिति॑ प्र॒जा - प॒तिम् । उ॒पेति॑ । अ॒धा॒व॒त् । तस्मै॑ ।
ए॒तम् । ऐ॒न्द्रम् । आ॒नु॒षू॒कमि॒त्या॑नु - सू॒कम् । एका॑दशकपाल॒मित्येका॑दश-क॒पालम् । नि॒रिति॑ ।
21 (50 21

TS 2.3.4.3

अ॒व॒प॒त् । तेन॑ । ए॒व । ए॒नम् । अ॒ग्रम् । दे॒वता॑नाम् । प॒रीति॑ । अ॒न॒य॒त् । बु॒द्ध॒व॒ती इति॑ बु॒द्ध
- व॒ती । अ॒ग्र॒व॒ती इत्य॑ग्रं - व॒ती । या॒ज्या॒नु॒वा॒क्ये इति॑ या॒ज्या-अ॒नु॒वा॒क्ये । अ॒क॒रो॒त् । बु॒द्धात्
। ए॒व । ए॒नम् । अ॒ग्रम् । प॒रीति॑ । अ॒न॒य॒त् । यः । रा॒ज॒न्यः । आ॒नु॒जा॒व॒र इत्या॑नु - जा॒व॒रः
। स्या॒त् । तस्मै॑ । ए॒तम् । ऐ॒न्द्रम् । आ॒नु॒षू॒कमि॒त्या॑नु - सू॒कम् । एका॑दशकपाल॒मित्येका॑दश-
क॒पालम् । नि॒रिति॑ । व॒पेत् । इन्द्रः॑ । ए॒व । स्वे॒न । भा॒ग॒धे॒ये॒नेति॑ भा॒ग-धे॒येन॑ । उ॒पेति॑ ।
धा॒व॒ति । सः । ए॒व । ए॒नम् । अ॒ग्रम् । स॒मा॒ना॒नाम् । प॒रीति॑ । न॒य॒ति । बु॒द्ध॒व॒ती इति॑ बु॒द्ध
- व॒ती । अ॒ग्र॒व॒ती इत्य॑ग्रं - व॒ती । या॒ज्या॒नु॒वा॒क्ये इति॑ या॒ज्या - अ॒नु॒वा॒क्ये । भ॒व॒त् । बु॒द्धात्
। ए॒व । ए॒नम् । अ॒ग्रम् । 22

TS 2.3.4.4

प॒रीति॑ । न॒य॒ति । आ॒नु॒षू॒क इत्या॑नु - सू॒कः । भ॒व॒ति । ए॒षा । हि । ए॒तस्य॑ । दे॒वता॑ । यः ।

आनुजाव॑र इत्या॑नु - जा॒वरः । समृ॑द्ध्या इति सं- ऋ॒द्धयै । यः । ब्रा॒ह्मणः । आनुजा॑व॒र इत्या॑नु
 - जा॒वरः । स्यात् । तस्मै॑ । ए॒तम् । बा॒रु॒हस्प॑त्यम् । आ॒नुषू॒कमित्या॑नु-सू॒कम् । च॒रुम् ।
 निरि॑ति । व॒पेत् । बृ॒हस्प॑ति॒म् । ए॒व । स्वेन॑ । भा॒ग॒धेये॑नेति॒ भाग॑ - धेये॑न । उपे॑ति । धा॒व॒ति
 । सः । ए॒व । ए॒नम् । अ॒ग्रम् । स॒मा॒ना॒ना॑म् । परी॑ति । न॒य॒ति । बु॒द्ध॒व॒ती इति॑ बु॒द्ध॒व॒ती
 । अ॒ग्र॒व॒ती इत्य॑ग्रं - व॒ती । या॒ज्या॒नुवा॑क्ये इति॑ याज्या - अ॒नुवा॑क्ये । भ॒व॒तः । बु॒द्धात् । ए॒व
 । ए॒नम् । अ॒ग्रम् । परी॑ति । न॒य॒ति । आ॒नुषू॒क इत्या॑नु - सू॒कः । भ॒व॒ति । ए॒षा । हि
 । ए॒तस्य॑ ( ) । दे॒वता॑ । यः । आ॒नुजा॑व॒र इत्या॑नु - जा॒वरः । समृ॑द्ध्या इति सं - ऋ॒द्धयै ॥ 23

(एव - निर - ग्रं-मेतस्य - च॒त्वारि॑ च) (A4)

TS 2.3.5.1

प्र॒जाप॑तेरिति॒ प्र॒जा - प॒तेः । त्रय॑स्त्रि॒श॒दिति॑ त्रयः - त्रि॒श॒त् । दु॒हित॑रः । आ॒सु॒न् । ताः ।
 सोमा॑य । रा॒ज्ञे । अ॒द॒दात् । तासा॑म् । रोहि॑णीम् । उपे॑ति । ऐ॒त् । ताः । ई॒र्ष्य॑न्तीः । पुनः॑
 । अ॒गृ॒च्छ॒न् । ताः । अ॒न्वि॑ति । ऐ॒त् । ताः । पुनः॑ । अ॒या॒च॒त् । ताः । अ॒स्मै । न ।
 पुनः॑ । अ॒द॒दात् । सः । अ॒ब्र॒वीत् । ऋ॒तम् । अ॒मी॒ष्व । यथा॑ । स॒मा॒व॒च्छ इति॑ समावत् -
 शः । उ॒पै॒ष्यामी॑त्युप - ए॒ष्यामि॑ । अथ॑ । ते । पुनः॑ । दा॒स्यामि॑ । इति॑ । सः । ऋ॒तम् ।
 आ॒मी॒त् । ताः । अ॒स्मै । पुनः॑ । अ॒द॒दात् । तासा॑म् । रोहि॑णीम् । ए॒व । उपे॑ति । 24

TS 2.3.5.2

ऐ॒त् । तम् । यक्ष॑मः । आ॒र्च्छ॒त् । राजा॑नम् । यक्ष॑मः । आ॒र॒त् । इति॑ । तत् । रा॒ज॒य॒क्ष्मस्ये॑ति
 राज॑-य॒क्ष्मस्य॑ । जन्म॑ । यत् । पापी॑यान् । अ॒भ॒वत् । तत् । पा॒प॒य॒क्ष्मस्ये॑ति पाप॑ - य॒क्ष्मस्य॑
 । यत् । जा॒याभ्यः॑ । अ॒वि॒न्द॒त् । तत् । जा॒ये॒न्यस्य॑ । यः । ए॒वम् । ए॒तेषा॑म् । यक्ष॑मा॒णाम्
 । जन्म॑ । वेद॑ । न । ए॒नम् । ए॒ते । यक्ष॑माः । वि॒न्द॒न्ति । सः । ए॒ताः । ए॒व । न॒म॒स्य॒न्
 । उपे॑ति । अ॒धा॒व॒त् । ताः । अ॒ब्रु॒व॒न् । वर॑म् । वृ॒णा॒म॒है । स॒मा॒व॒च्छ इति॑ समावत् - शः

। ए॒व । नः॒ । उ॒पेति॑ । अ॒यः॒ । इति॑ । तस्मै॑ । ए॒तम् । 25

TS 2.3.5.3

आ॒दि॒त्यम् । च॒रुम् । नि॒रिति॑ । अ॒व॒प॒न्न । तेन॑ । ए॒व । ए॒नम् । पा॒पात् । स्ना॒मात् । अ॒मुञ्च॒न्न
। यः । पा॒प॒य॒क्ष्म॒गृही॑त॒ इति॑ पा॒प॒य॒क्ष्म - गृही॑तः । स्यात् । तस्मै॑ । ए॒तम् । आ॒दि॒त्यम् ।
च॒रुम् । नि॒रिति॑ । व॒पेत् । आ॒दि॒त्यान् । ए॒व । स्वेन॑ । भा॒ग॒धे॒ये॒नेति॑ भा॒ग - धे॒येन॑ । उ॒पेति॑
। ध॒व॒ति । ते । ए॒व । ए॒नम् । पा॒पात् । स्ना॒मात् । मुञ्च॑न्ति । अ॒मा॒वा॒स्या॒यामि॑त्य॒मा -
वा॒स्या॒याम् । नि॒रिति॑ । व॒पेत् । अ॒मुम् । ए॒व । ए॒नम् । आ॒प्या॒य॒मा॒नमि॑त्या॒ - प्या॒य॒मा॒नम्
। अ॒नु॑ । ए॒ति॑ । प्या॒य॒य॒ति । न॒वो॒न॒व॒ इति॑ न॒वः - न॒वः । भ॒व॒ति । जा॒य॒मा॒नः । इति॑ ।
पु॒रो॒नु॒वा॒क्येति॑ पु॒रः - अ॒नु॒वा॒क्या॑ । भ॒व॒ति । आ॒युः॑ । ए॒व । अ॒स्मि॒न् ( ) । तया॑ । दु॒धा॒ति
। यम् । आ॒दि॒त्याः । अ॒श्शुम् । आ॒प्या॒य॒य॒न्तीत्या॑ - प्या॒य॒य॒न्ति । इति॑ । या॒ज्या॑ । ए॒ति॑ ।
ए॒व । ए॒नम् । ए॒तया॑ । प्या॒य॒य॒ति ॥ 26

(ए॒वो॒पै -त- म॑स्मिन् - त्रयो॑दश॒च) (A5)

TS 2.3.6.1

प्र॒जाप॑ति॒रिति॑ प्र॒जा - प॒तिः । दे॒वेभ्यः॑ । अ॒न्नाद्य॑मि॒त्य॒न्न - अ॒द्यम् । व्या॑दि॒श॒दिति॑ वि - आ॑दि॒शत्
। सः । अ॒ब्र॒वीत् । यत् । इ॒मान् । लो॒कान् । अ॒भीति॑ । अ॒ति॒रि॒च्या॑ता॒ इत्य॑ति - रि॒च्या॑तै ।
तत् । म॒म॑ । अ॒स॒त् । इति॑ । तत् । इ॒मान् । लो॒कान् । अ॒भि । अ॒तीति॑ । अ॒रि॒च्य॑त ।
इन्द्र॑म् । रा॒जा॒नम् । इन्द्र॑म् । अ॒धि॒रा॒जमि॑त्य॒धि॒रा॒जम् । इन्द्र॑म् । स्व॒रा॒जा॒नमि॑ति॒ स्व - रा॒जा॒नम्
। ततः॑ । वै । सः । इ॒मान् । लो॒कान् । त्रे॒धा । अ॒दु॒ह॒त् । तत् । त्रि॒धा॒तो॒रिति॑ त्रि - धा॒तोः
। त्रि॒धा॒तु॒त्वमि॑ति॒ त्रि॒धा॒तु - त्वम् । यम् । का॒म॒ये॒त । अ॒न्ना॒द इत्य॑न्न - अ॒दः । स्यात् । इति॑ ।
तस्मै॑ । ए॒तम् । त्रि॒धा॒तु॒मि॒ति॒ त्रि - धा॒तुम् । नि॒रिति॑ । व॒पेत् । इन्द्रा॑य । रा॒ज्ञे । पु॒रो॒डा॒शम् । 27

TS 2.3.6.2

एकादशकपालमित्येकादश - कपालम् । इन्द्राय । अधिराजायेत्यधि - राजाय । इन्द्राय । स्वराज्ञ इति स्व - राज्ञे । अयम् । वै । इन्द्रः । राजा । अयम् । इन्द्रः । अधिराज इत्यधि - राजः । असौ । इन्द्रः । स्वराडिति स्व - राट् । इमान् । एव । लोकान् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग - धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । अस्मै । अन्नम् । प्रेति । यच्छन्ति । अन्नाद इत्यन्न - अदः । एव । भवति । यथा । वत्सेन । प्रताम् । गाम् । दुहे । एवम् । एव । इमान् । लोकान् । प्रतान् । कामम् । अन्नाद्यमित्यन्न - अद्यम् । दुहे । उत्तानेष्वित्युत्त-तानेषु । कपालेषु । अधीति । श्रयति । अयांतयामत्वायेत्ययांतयाम - त्वाय । त्रयः ( ) । पुरोडाशः । भवन्ति । त्रयः । इमे । लोकाः । एषाम् । लोकानाम् । आस्यै । उत्तर उत्तर इत्युत्तरः - उत्तरः । ज्यायान् । भवति । एवम् । इव । हि । इमे । लोकाः । समृद्ध्या इति सं-ऋद्ध्यै । सर्वेषाम् । अभिगमयन्नित्यभि - गमयन् । अवेति । द्यति । अछंबंदारमित्यछंबट् - कारम् । व्यत्यासमिति वि - अत्यासम् । अन्विति । आह । अनिर्दाहायेत्यनिः - दाहाय ॥ 28

(पुरोडाशं - त्रयः - षड्विंशतिश्च) (A6)

TS 2.3.7.1

देवासुरा इति देव - असुराः । संयत्ता इति सं-यत्ताः । आसन् । तान् । देवान् । असुराः । अजयन् । ते । देवाः । पराजिग्याना इति परा - जिग्यानाः । असुराणाम् । वैश्यम् । उपेति । आयन् । तेभ्यः । इन्द्रियम् । वीर्यम् । अपेति । अक्रामत् । तत् । इन्द्रः । अचायत् । तत् । अनु । अपेति । अक्रामत् । तत् । अवरुधमित्यव - रुधम् । न । अशक्रोत् । तत् । अस्मात् । अभ्यर्द्ध इत्यभि - अर्द्धः । अचरत् । सः । प्रजापतिमिति प्रजा - पतिम् । उपेति । अधावत् । तम् । एतया । सर्वपृष्ठयेति सर्व - पृष्ठया । अयाजयत् । तया । एव । अस्मिन् । इन्द्रियम् । वीर्यम् । अदधात् । यः । इन्द्रियकाम् इतीन्द्रिय - कामः । 29

TS 2.3.7.2

वीर्यकाम इति वीर्य - कामः । स्यात् । तम् । एतया । सर्वपृष्ठयेति सर्व-पृष्ठया । याजयेत् । एताः । एव । देवताः । स्वेन । भागधेयेनेति भाग-धेयेन । उपेति । धावति । ताः । एव । अस्मिन् । इन्द्रियम् । वीर्यम् । दुधाति । यत् । इन्द्राय । राथन्तरायेति राथम् - तराय । निर्वपतीति निः - वपति । यत् । एव । अग्नेः । तेजः । तत् । एव । अवेति । रुन्धे । यत् । इन्द्राय । बारहताय । यत् । एव । इन्द्रस्य । तेजः । तत् । एव । अवेति । रुन्धे । यत् । इन्द्राय । वैरूपाय । यत् । एव । सवितुः । तेजः । तत् । 30

TS 2.3.7.3

एव । अवेति । रुन्धे । यत् । इन्द्राय । वैराजाय । यत् । एव । धातुः । तेजः । तत् । एव । अवेति । रुन्धे । यत् । इन्द्राय । शाक्राय । यत् । एव । मरुताम् । तेजः । तत् । एव । अवेति । रुन्धे । यत् । इन्द्राय । रैवताय । यत् । एव । बृहस्पतेः । तेजः । तत् । एव । अवेति । रुन्धे । एतावन्ति । वै । तेजांसि । तानि । एव । अवेति । रुन्धे । उत्तानेष्वित्युत् - तानेषु । कपालेषु । अधीति । श्रयति । अयातयामत्वायेत्ययातयाम - त्वाय । द्वादशकपाल इति द्वादश - कपालः । पुरोडाशः । 31

TS 2.3.7.4

भवति । वैश्वदेवत्वायेति वैश्वदेव - त्वाय । समन्तमिति सं - अन्तम् । पर्यवद्यतीति परि - अवद्यति । समन्तमिति सं - अन्तम् । एव । इन्द्रियम् । वीर्यम् । यजमाने । दुधाति । व्यत्यासमिति वि - अत्यासम् । अन्विति । आह । अनिर्दाहायेत्यनिः - दाहाय । अश्वः । ऋषभः । वृष्णिः । बस्तः । सा । दक्षिणा । वृषत्वायेति वृष - त्वाय । एतया । एव । यजेत् । अभिशस्यमान इत्यभि - सस्यमानः । एताः । च । इत् । वै । अस्य । देवताः । अन्नम् । अदन्ति । अदन्ति । उ । एव । अस्य । मनुष्याः ॥ 32

(इन्द्रियकामः-सवितुस्तेजस्तत् - पुरोडाशो -ऽष्टात्रिंशच्च) (A7)

TS 2.3.8.1

रज॑नः । वै । कौ॒णेयः । ऋ॒तुजि॑तमि॒तिं ऋ॒तु - जि॑तम् । जान॑किम् । चक्षु॑र्वन्यमि॒तिं चक्षुः -
वन्य॑म् । अ॒यात् । तस्मै॑ । ए॒ताम् । इष्टि॑म् । निरि॑तिं । अ॒वप॑त् । अ॒ग्रये॑ । भ्राज॑स्वते ।
पुरो॑डाशम् । अ॒ष्टाक॑पालमि॒त्यष्टा - क॒पालम् । सौ॒र्यम् । च॒रुम् । अ॒ग्रये॑ । भ्राज॑स्वते । पुरो॑डाशम्
। अ॒ष्टाक॑पालमि॒त्यष्टा - क॒पालम् । तया॑ । ए॒व । अ॒स्मिन् । चक्षुः॑ । अ॒दुधा॑त् । यः ।
चक्षु॑ष्काम् इति चक्षुः॑ - का॒म् । स्यात् । तस्मै॑ । ए॒ताम् । इष्टि॑म् । निरि॑तिं । व॒पेत् । अ॒ग्रये॑ ।
भ्राज॑स्वते । पुरो॑डाशम् । अ॒ष्टाक॑पालमि॒त्यष्टा - क॒पालम् । सौ॒र्यम् । च॒रुम् । अ॒ग्रये॑ । भ्राज॑स्वते
। पुरो॑डाशम् । अ॒ष्टाक॑पालमि॒त्यष्टा - क॒पालम् । अ॒ग्नेः । वै । चक्षु॑षा । म॒नुष्याः॑ । वी॒तिं । 33

TS 2.3.8.2

प॒श्यन्ति॑ । सूर्य॑स्य । दे॒वाः । अ॒ग्निम् । च । ए॒व । सूर्य॑म् । च । स्वेन॑ । भा॒ग॒धेये॑नेति॒ भाग -
धेये॑न । उपे॑तिं । धा॒वति॑ । तौ । ए॒व । अ॒स्मिन् । चक्षुः॑ । ध॒त्तः । चक्षु॑ष्मान् । ए॒व । भ॒वति॑
। यत् । आ॒ग्नेयौ॑ । भव॑तः । चक्षु॑षी इति॑ । ए॒व । अ॒स्मिन् । तत् । प्र॒तीति॑ । दु॒धाति॑ । यत्
। सौ॒र्यः । नासि॑काम् । तेन॑ । अ॒भितः॑ । सौ॒र्यम् । आ॒ग्नेयौ॑ । भ॒वतुः॑ । तस्मा॑त् । अ॒भितः॑
। नासि॑काम् । चक्षु॑षी इति॑ । तस्मा॑त् । नासि॑कया । चक्षु॑षी इति॑ । वि॒धृते॑ इति॑ वि - धृ॒ते ।
स॒मा॒नी इति॑ । या॒ज्यानु॒वाक्ये॑ इति॑ याज्या - अ॒नुवा॒क्ये । भ॒वतुः॑ । स॒मा॒नम् । हि ( ) । चक्षुः॑
। समृ॑द्ध्य इति॑ सं-ऋ॒द्ध्यै । उदि॑तिं । उ॒ । त्यम् । जा॒तवे॑दसमि॒तिं जा॒त - वे॑दसम् । स॒प्त ।
त्वा । ह॒रितः॑ । रथे॑ । चि॒त्रम् । दे॒वाना॑म् । उदि॑तिं । अ॒गात् । अ॒नीकम् । इति॑ । पि॒ण्डान् ।
प्रेति॑ । य॒च्छति॑ । चक्षुः॑ । ए॒व । अ॒स्मै । प्रेति॑ । य॒च्छति॑ । यत् । ए॒व । तस्य॑ । तत् ॥ 34

(वि - ह्य - षाविंशतिश्च) (A8)

TS 2.3.9.1

ध्रुवः । असि । ध्रुवः । अहम् । सजातेष्विति स - जातेषु । भूयासम् । धीरः । चेत्ता । वसुविदिति वसु - वित् । ध्रुवः । असि । ध्रुवः । अहम् । सजातेष्विति स - जातेषु । भूयासम् । उग्रः । चेत्ता । वसुविदिति वसु - वित् । ध्रुवः । असि । ध्रुवः । अहम् । सजातेष्विति स - जातेषु । भूयासम् । अभिभूरित्यभि - भूः । चेत्ता । वसुविदिति वसु - वित् । आमनमित्या - मनम् । असि । आमनस्येत्या - मनस्य । देवाः । ये । सजाता इति स - जाताः । कुमाराः । समनस इति स - मनसः । तान् । अहम् । कामये । हृदा । ते । माम् । कामयन्ताम् । हृदा । तान् । मे । आमनस इत्या - मनसः । कृधि । स्वाहा । आमनमित्या - मनम् । असि । 35

TS 2.3.9.2

आमनस्येत्या - मनस्य । देवाः । याः । स्त्रियः । समनस इति स - मनसः । ताः । अहम् । कामये । हृदा । ताः । माम् । कामयन्ताम् । हृदा । ताः । मे । आमनस इत्या - मनसः । कृधि । स्वाहा । वैश्वदेवीमिति वैश्व - देवीम् । साग्रहणीमिति सां - ग्रहणीम् । निरिति । वपेत् । ग्रामकाम इति ग्राम - कामः । वैश्वदेवा इति वैश्व - देवाः । वै । सजाता इति स - जाताः । विश्वान् । एव । देवान् । स्वेन । भागधेयेनेति भाग - धेयेन । उपेति । धावति । ते । एव । अस्मै । सजातानिति स-जातान् । प्रेति । यच्छन्ति । ग्रामी । एव । भवति । साग्रहणीति सां - ग्रहणी । भवति । मनोग्रहणमिति मनः - ग्रहणम् । वै । साग्रहणमिति सं - ग्रहणम् । मनः । एव । सजातानामिति स - जातानाम् । 36

TS 2.3.9.3

गृह्णाति । ध्रुवः । असि । ध्रुवः । अहम् । सजातेष्विति स-जातेषु । भूयासम् । इति । परिधीनिति परि - धीन् । परीति । दुधाति । आशिषमित्या - शिषम् । एव । एताम् । एति । शास्ते । अथो इति । एतत् । एव । सर्वम् । सजातेष्विति स-जातेषु । अधीति । भवति । यस्य । एवम् । विदुषः । एते । परिधय इति परि - धयः । परिधीयन्त इति परि - धीयन्ते । आमनमित्या - मनम् । असि । आमनस्येत्या - मनस्य । देवाः । इति । तिस्रः ।

आहुतीरित्या - हुतीः । जुहोति । एतावन्तः । वै । सजाता इति स-जाताः । ये । महान्तः । ये । क्षुल्लकाः । याः । स्त्रियः । तान् । एव । अवेति । रुन्धे ( ) । ते । एनम् । अवरुद्धा इत्यव - रुद्धाः । उपेति । तिष्ठन्ते ॥ 37

(स्वाहा ऽऽमनमसि - सजातानां - रुन्धे - पञ्च च) (A9)

TS 2.3.10.1

यत् । नवम् । ऐत् । तत् । नवनीतमिति नव - नीतम् । अभवत् । यत् । असर्पत् । तत् । सर्पिः । अभवत् । यत् । अद्वियत् । तत् । घृतम् । अभवत् । अश्विनोः । प्राण इति प्र-अनः । असि । तस्य । ते । दुत्ताम् । ययोः । प्राण इति प्र - अनः । असि । स्वाहा । इन्द्रस्य । प्राण इति प्र-अनः । असि । तस्य । ते । दुदातु । यस्य । प्राण इति प्र - अनः । असि । स्वाहा । मित्रावरुणयोरिति मित्रा - वरुणयोः । प्राण इति प्र - अनः । असि । तस्य । ते । दुत्ताम् । ययोः । प्राण इति प्र - अनः । असि । स्वाहा । विश्वेषाम् । देवानाम् । प्राण इति प्र - अनः । असि । 38

TS 2.3.10.2

तस्य । ते । दुदुतु । येषाम् । प्राण इति प्र-अनः । असि । स्वाहा । घृतस्य । धाराम् । अमृतस्य । पन्थाम् । इन्द्रेण । दुत्ताम् । प्रयतामिति प्र - यताम् । मरुद्भिरिति मरुत् - भिः ॥ तत् । त्वा । विष्णुः । परीति । अपश्यत् । तत् । त्वा । इडा । गर्वि । ऐरयत् ॥ पावमानेन । त्वा । स्तोमेन । गायत्रस्य । वर्तन्या । उपाशोरित्युप-अशोः । वीर्येण । देवः । त्वा । सविता । उदिति । सृजतु । जीवातवे । जीवनस्यायै । बृहद्रथन्तरयोरिति बृहत् - रथन्तरयोः । त्वा । स्तोमेन । त्रिष्टुभः । वर्तन्या । शुक्रस्य । वीर्येण । देवः । त्वा । सविता । उदिति । 39

TS 2.3.10.3

सृज॑तु । जी॒वात॑वे । जी॒वन॒स्यायै॑ । अ॒ग्नेः । त्वा॒ । मा॒त्रया॑ । जग॑त्यै । वर्त॑न्या । आ॒ग्रय॑णस्य
 । वी॒र्ये॑ण । दे॒वः । त्वा॒ । स॒वि॒ता । उ॒दि॒ति । सृज॑तु । जी॒वात॑वे । जी॒वन॒स्यायै॑ । इ॒मम्
 । अ॒ग्ने । आ॒यु॑षे । वर्च॑से । कृ॒धि । प्रि॒यम् । रे॒तः । व॒रु॒ण । सो॒म । रा॒ज॒न् ॥ मा॒ता
 । इ॒व । अ॒स्मै । अ॒दि॒ते । श॒र्म । य॒च्छ । वि॒श्वे॑ । दे॒वाः । ज॒र॑दष्टि॒रिति॑ ज॒र॑त् - अ॒ष्टिः ।
 यथा॑ । अ॒स॑त् ॥ अ॒ग्निः । आ॒यु॑ष्मान् । सः । व॒न॒स्प॒ति॒भिरिति॑ व॒न॒स्प॒ति॒भिः । आ॒यु॑ष्मान्
 । तेन॑ । त्वा॒ । आ॒यु॑षा । आ॒यु॑ष्मन्तम् । क॒रो॒मि । सो॒मः । आ॒यु॑ष्मान् ( ) । सः ।
 ओष॑धी॒भिरित्योष॑धि - भिः । य॒ज्ञः । आ॒यु॑ष्मान् । सः । दक्षि॑णाभिः । ब्र॒ह्म । आ॒यु॑ष्मत् । तत्
 । ब्रा॒ह्म॒णैः । आ॒यु॑ष्मत् । दे॒वाः । आ॒यु॑ष्मन्तः । ते । अ॒मृ॒तेन॑ । पि॒तरः॑ । आ॒यु॑ष्मन्तः । ते
 । स्व॒धये॑ति॒ स्व - ध॒या॑ । आ॒यु॑ष्मन्तः । तेन॑ । त्वा॒ । आ॒यु॑षा । आ॒यु॑ष्मन्तम् । क॒रो॒मि ॥ 40

(विश्वेषां देवानां प्राणोऽसि - त्रिष्टुभो वर्तन्या शुक्रस्य वीर्येण देवस्त्वा सवितोथ - सोम आयुष्मान्
 - पञ्चविंशतिश्च) (A10)

TS 2.3.11.1

अ॒ग्निम् । वै । ए॒तस्य॑ । शरी॑रम् । ग॒च्छ॒ति । सो॒मै॒म् । र॒सः । व॒रु॒णः । ए॒नम् ।
 व॒रु॒ण॒पा॒शेने॑ति॒ वरु॑ण - पा॒शेन॑ । गृ॒ह्णा॒ति । स॒र॒स्व॒तीम् । वाक् । अ॒ग्ना॒वि॒ष्णू इत्य॑ग्ना - वि॒ष्णू ।
 आ॒त्मा । य॒स्य । ज्योक् । आ॒म॒य॑ति । यः । ज्यो॒गा॒म॒या॒वी॒ति॒ ज्योक् - आ॒म॒या॒वी॒ । स्या॑त्
 । यः । वा॒ । का॒म॒ये॑त् । स॒र्वम् । आ॒युः । इ॒या॒म् । इ॒ति॑ । त॒स्मै । ए॒ता॒म् । इ॒ष्टि॑म् ।
 नि॒रि॒ति॑ । व॒पे॑त् । आ॒ग्ने॒यम् । अ॒ष्टा॒क॒पा॒ल॒मि॒त्य॒ष्टा - क॒पा॒लम् । सौ॒म्य॒म् । च॒रु॒म् । वा॒रु॒णम्
 । द॒श॒क॒पा॒ल॒मि॒ति॒ द॒श - क॒पा॒लम् । सा॒र॒स्व॒तम् । च॒रु॒म् । आ॒ग्ना॒वै॒ष्ण॒व॒मि॒त्या॒ग्ना - वै॒ष्ण॒वम् ।
 ए॒का॒द॒श॒क॒पा॒ल॒मि॒त्ये॒का॒द॒श - क॒पा॒लम् । अ॒ग्नेः । ए॒व । अ॒स्य॑ । शरी॑रम् । नि॒ष्क्री॒णा॒ती॒ति॑ निः
 - क्री॒णा॒ति॑ । सो॒मा॑त् । र॒स॑म् । 41

TS 2.3.11.2

वरुणेन । एव । एनम् । वरुणपाशादिति वरुण - पाशात् । मुञ्चति । सारस्वतेन । वाचम् ।
 दुधाति । अग्निः । सर्वाः । देवताः । विष्णुः । यज्ञः । देवताभिः । च । एव । एनम् ।
 यज्ञेन । च । भिषज्यति । उत । यदि । इतासुरितीत - असुः । भवति । जीवति । एव ।
 यत् । नवम् । ऐत् । तत् । नवनीतमिति नव-नीतम् । अभवत् । इति । आज्यम् । अवेति
 । ईक्षते । रूपम् । एव । अस्य । एतत् । महिमानम् । व्याचष्टे इति वि-आचष्टे । अश्विनोः
 । प्राण इति प्र - अनः । असि । इति । आह । अश्विनौ । वै । देवानाम् । 42

TS 2.3.11.3

भिषजौ । ताभ्याम् । एव । अस्मै । भेषजम् । करोति । इन्द्रस्य । प्राण इति प्र - अनः ।
 असि । इति । आह । इन्द्रियम् । एव । अस्मिन् । एतेन । दुधाति । मित्रावरुणयोरिति
 मित्रा - वरुणयोः । प्राण इति प्र - अनः । असि । इति । आह । प्राणापानाविति प्राण -
 अपानौ । एव । अस्मिन् । एतेन । दुधाति । विश्वेषाम् । देवानाम् । प्राण इति प्र - अनः
 । असि । इति । आह । वीर्यम् । एव । अस्मिन् । एतेन । दुधाति । घृतस्य । धाराम् ।
 अमृतस्य । पन्थाम् । इति । आह । यथायजुरिति यथा - यजुः । एव । एतत् । पावमानेन
 । त्वा । स्तोमेन । इति । 43

TS 2.3.11.4

आह । प्राणमिति प्र - अनम् । एव । अस्मिन् । एतेन । दुधाति । बृहद्रथन्तरयोरिति
 बृहत्-रथन्तरयोः । त्वा । स्तोमेन । इति । आह । ओजः । एव । अस्मिन् । एतेन ।
 दुधाति । अग्नेः । त्वा । मात्रया । इति । आह । आत्मानम् । एव । अस्मिन् । एतेन
 । दुधाति । ऋत्विजः । परीति । आहुः । यावन्तः । एव । ऋत्विजः । ते । एनम् ।
 भिषज्यन्ति । ब्रह्मणः । हस्तम् । अन्वारभ्येत्यनु - आरभ्य । परीति । आहुः । एकधेत्येक
 - धा । एव । यजमाने । आयुः । दुधाति । यत् । एव । तस्य । तत् । हिरण्यात् । 44

TS 2.3.11.5

घृतम् । निरिति । पिबति । आयुः । वै । घृतम् । अमृतम् । हिरण्यम् । अमृतात् ।
 एव । आयुः । निरिति । पिबति । शतमानमिति शत - मानम् । भवति । शतायुरिति शत
 - आयुः । पुरुषः । शतेन्द्रिय इति शत - इन्द्रियः । आयुषि । एव । इन्द्रिये । प्रतीति
 । तिष्ठति । अथो इति । खलु । यावन्तीः । समाः । एष्यन् । मन्येत । तावन्मानमिति
 तावत् - मानम् । स्यात् । समृद्ध्या इति सम् - ऋद्ध्यै । इमम् । अग्रे । आयुषे । वर्चसे
 । कृधि । इति । आह । आयुः । एव । अस्मिन् । वर्चः । दुधाति । विश्वे । देवाः ।
 जरदष्टिरिति जरत् - अष्टिः । यथा । असत् । इति ( ) । आह । जरदष्टिमिति जरत् - अष्टिम्
 । एव । एनम् । करोति । अग्निः । आयुष्मान् । इति । हस्तम् । गृह्णाति । एते । वै ।
 देवाः । आयुष्मन्तः । ते । एव । अस्मिन् । आयुः । दुधाति । सर्वम् । आयुः । एति ॥ 45

(रसं-देवानां-स्तोमेनेति-हिरण्या-दसदिति-द्वाविंशतिश्च) (A11)

TS 2.3.12.1

प्रजापतिरिति प्रजा - पतिः । वरुणाय । अश्वम् । अनयत् । सः । स्वाम् । देवताम् ।
 आर्च्छत् । सः । परीति । अदीर्यत् । सः । एतम् । वारुणम् । चतुष्कपालमिति चतुः -
 कपालम् । अपश्यत् । तम् । निरिति । अवपत् । ततः । वै । सः । वरुणपाशादिति वरुण
 - पाशात् । अमुच्यत् । वरुणः । वै । एतम् । गृह्णाति । यः । अश्वम् । प्रतिगृह्णातीति प्रति
 - गृह्णाति । यावन्तः । अश्वान् । प्रतिगृह्णीयादिति प्रति - गृह्णीयात् । तावन्तः । वारुणान् ।
 चतुष्कपालानिति चतुः - कपालान् । निरिति । वपेत् । वरुणम् । एव । स्वेन । भागधेयेनेति
 भाग - धेयेन । उपेति । धावति । सः । एव । एनम् । वरुणपाशादिति वरुण - पाशात् ।
 मुञ्चति । 46

TS 2.3.12.2

चतुष्कपाला इति चतुः - कपालाः । भवन्ति । चतुष्पादिति चतुः - पात् । हि । अश्वः । समृद्ध्या इति सं - ऋद्ध्यै । एकम् । अतिरिक्तमित्यति - रिक्तम् । निरिति । वपेत् । यम् । एव । प्रतिग्राहीति प्रति - ग्राही । भवति । यम् । वा । न । अद्वयेतीत्याधि - एति । तस्मात् । एव । वरुणपाशादिति वरुण - पाशात् । मुच्यते । यदि । अपरम् । प्रतिग्राहीति प्रति - ग्राही । स्यात् । सौर्यम् । एककपालमित्येक - कपालम् । अनु । निरिति । वपेत् । अमुम् । एव । आदित्यम् । उच्चारमित्युत् - चारम् । कुरुते । अपः । अवभृथमित्येव - भृथम् । अवेति । एति । अप्स्वित्यप् - सु । वै । वरुणः । साक्षादिति स-अक्षात् । एव । वरुणम् । अवेति । यजते । अपोनप्त्रीयमित्यपः - नप्त्रीयम् । चरुम् ( ) । पुनः । एत्येत्या - इत्ये । निरिति । वपेत् । अप्सुयोनिरित्यप्सु - योनिः । वै । अश्वः । स्वाम् । एव । एनम् । योनिम् । गमयति । सः । एनम् । शान्तः । उपेति । तिष्ठते ॥ 47

(मुञ्चति - चरुः - सप्तदश च) (A12)

TS 2.3.13.1

या । वाम् । इन्द्रावरुणेतीन्द्रा - वरुणा । यतव्या । तनूः । तया । इमम् । अश्वसः । मुञ्चतम् । या । वाम् । इन्द्रावरुणेतीन्द्रा - वरुणा । सहस्र्या । रक्षस्या । तेजस्या । तनूः । तया । इमम् । अश्वसः । मुञ्चतम् । यः । वाम् । इन्द्रावरुणावितीन्द्रा - वरुणौ । अग्नौ । सामः । तम् । वाम् । एतेन । अवेति । यजे । यः । वाम् । इन्द्रावरुणेतीन्द्रा - वरुणा । द्विपाथ्स्विति द्विपात् - सु । पशुषु । चतुष्पाथ्स्विति चतुष्पात् - सु । गोष्ठ इति गो- स्थे । गृहेषु । अप्स्वित्यप् - सु । ओषधीषु । वनस्पतिषु । सामः । तम् । वाम् । एतेन । अवेति । यजे । इन्द्रः । वै । एतस्य । 48

TS 2.3.13.2

इन्द्रियेण । अपेति । क्रामति । वरुणः । एनम् । वरुणपाशेनेति वरुण - पाशेन । गृह्णाति ।
 यः । पाप्मनौ । गृहीतः । भवति । यः । पाप्मनौ । गृहीतः । स्यात् । तस्मै । एताम् ।
 ऐन्द्रावरुणीमित्यैन्द्रा - वरुणीम् । पयस्याम् । निरिति । वपेत् । इन्द्रः । एव । अस्मिन् ।
 इन्द्रियम् । दुधाति । वरुणः । एनम् । वरुणपाशादिति वरुण - पाशात् । मुञ्चति । पयस्यां
 । भवति । पयः । हि । वै । एतस्मात् । अपक्रामतीत्यप - क्रामति । अथ । एषः ।
 पाप्मनौ । गृहीतः । यत् । पयस्यां । भवति । पयः । एव । अस्मिन् । तयां । दुधाति ।
 पयस्यायाम् । 49

TS 2.3.13.3

पुरोडाशम् । अवेति । दुधाति । आत्मन्वन्तमित्यात्मन् - वन्तम् । एव । एनम् । करोति
 । अथो इति । आयतनवन्तमित्यायतन - वन्तम् । एव । चतुर्द्वेति चतुः - धा । वीति ।
 ऊहति । दिक्षु । एव । प्रतीति । तिष्ठति । पुनः । समिति । ऊहति । दिग्भ्य इति दिक्
 - भ्यः । एव । अस्मै । भेषजम् । करोति । समूह्येति सं - ऊह्य । अवेति । द्यति । यथा
 । आविद्धमित्या - विद्धम् । निष्कृन्ततीति निः - कृन्तति । तादृक् । एव । तत् । यः ।
 वाम् । इन्द्रावरुणावितीन्द्रा - वरुणौ । अग्नौ । सामः । तम् । वाम् । एतेन । अवेति ।
 यजे । इति । आह । दुरिष्ठ्या इति दुः - इष्ठ्याः । एव । एनम् । पाति ( ) । यः । वाम्
 । इन्द्रावरुणेतीन्द्रा - वरुणा । द्विपाथिस्विति द्विपात् - सु । पशुषु । सामः । तम् । वाम् ।
 एतेन । अवेति । यजे । इति । आह । एतावतीः । वै । आपः । ओषधयः । वनस्पतयः
 । प्रजा इति प्र - जाः । पशवः । उपजीवनीया इत्युप - जीवनीयाः । ताः । एव । अस्मै ।
 वरुणपाशादिति वरुण - पाशात् । मुञ्चति ॥ 50

(एतस्य - पयस्यायां - पाति - षड्विंशतिश्च) (A13)

TS 2.3.14.1

सः । प्र॒त्न॒वदि॑तिं प्र॒त्न - वत् । नी॒तिं । का॒व्यौ । इन्द्र॑म् । वः । वि॒श्वतः॑ । परी॑तिं । इन्द्र॑म् ।
 । नरः॑ ॥ त्वम् । नः । सो॒म् । वि॒श्वतः॑ । रक्षं॑ । रा॒ज॒न् । अ॒घाय॑त इत्य॑घ - य॒तः ॥ न ।
 रि॒ष्येत् । त्वाव॑त् इति॒ त्व - व॒तः । सखा॑ ॥ या । ते । धा॒मा॒नि । दि॒वि । या । पृ॒थि॒व्याम् ।
 । या । पर्व॑तेषु । ओष॑धीषु । अ॒प्सि॒त्यप् - सु ॥ तेभिः॑ । नः । वि॒श्वैः । सु॒मना॑ इति॒
 सु॒मनाः॑ । अहे॑डन् । राज॑न् । सो॒म् । प्रती॑तिं । ह॒व्या । गृ॒भा॒य ॥ अ॒ग्नी॒षो॒मेत्य॑ग्नी - सो॒मा
 । सवे॑दु॒सेति॑ स - वे॒दु॒सा । सहू॑ती इति॒ स - हू॒ती । व॒न॒तम् । गिरः॑ ॥ स॒मि॒तिं । दे॒व॒त्रेति॑ दे॒व
 - त्रा । ब॒भू॒वथुः ॥ यु॒वम् । 51

TS 2.3.14.2

ए॒तानि॑ । दि॒वि । रो॒च॒नानि॑ । अ॒ग्निः । च । सो॒म् । स॒क्र॒तू इति॑ स - ऋ॒तू । अध॑त्तम् ॥
 यु॒वम् । सि॒न्धून् । अ॒भि॒श॒स्तेरि॑त्य॒भि - श॒स्तेः । अ॒व॒द्यात् । अ॒ग्नी॒षो॒मा॒वित्य॑ग्नी - सो॒मौ ।
 अ॒मुञ्च॑तम् । गृ॒भी॒तान् ॥ अ॒ग्नी॒षो॒मा॒वित्य॑ग्नी - सो॒मौ । इ॒मम् । स्वि॑तिं । मे । शृ॒णु॒तम् ।
 वृ॒ष॒णा । ह॒व॑म् । प्रती॑तिं ॥ सू॒क्ता॒नीति॑ सु - उ॒क्तानि॑ । ह॒र्य॑तम् । भ॒व॑तम् । दा॒शु॒षे । मयः॑
 ॥ ए॒ति । अ॒न्यम् । दि॒वः । मा॒तरि॑श्वा । ज॒भा॒र । अ॒म॒श्नात् । अ॒न्यम् । परी॑तिं । श्ये॒नः
 । अ॒द्रेः ॥ अ॒ग्नी॒षो॒मेत्य॑ग्नी - सो॒मा । ब्र॒ह्म॑णा । वा॒वृ॒धा॒ना । उ॒रुम् । य॒ज्ञाय॑ । च॒क्र॒थुः ।
 उ॒ । लो॒कम् ॥ अ॒ग्नी॒षो॒मेत्य॑ग्नी - सो॒मा । ह॒वि॒षः । प्र॒स्थि॑त॒स्येति॑ प्र - स्थि॑त॒स्य । वी॒तम् । 52

TS 2.3.14.3

ह॒र्य॑तम् । वृ॒ष॒णा । जु॒षे॒थाम् ॥ सु॒श॒र्मा॒णेति॑ सु - श॒र्मा॒णा । स्व॒व॒सेति॑ सु - अ॒व॒सा । हि
 । भू॒तम् । अथ॑ । ध॒त्तम् । य॒ज॑मा॒नाय॑ । शम् । योः ॥ ए॒ति । प्या॒य॒स्व । स॒मि॒तिं ।
 ते ॥ ग॒णाना॑म् । त्वा । ग॒ण॒प॒ति॒मिति॑ ग॒ण - प॒तिम् । ह॒वाम॑हे । क॒विम् । क॒वी॒नाम् ।
 उ॒प॒म॒श्र॑व॒स्तम॑मित्यु॒प॒म॒श्र॑वः-त॒मम् ॥ ज्ये॑ष्ठ॒रा॒ज॒मिति॑ ज्येष्ठ॒-रा॒ज॑म् । ब्र॒ह्म॑णाम् । ब्र॒ह्म॑णः । पु॒ते ।
 ए॒ति । नः । शृ॒ण्वन् । उ॒ति॒भि॒रित्यु॑ति - भिः । सी॒दु । सा॒द॑नम् ॥ सः । इत् । ज॒नेन॑ ।
 सः । वि॒शा । सः । ज॒न्म॑ना । सः । पु॒त्रैः । वा॒ज॑म् । भ॒र॒ते । ध॒ना । नृ॒भि॒रिति॑ नृ - भिः

॥ देवानांम् । यः । पितरम् । आविवांसतीत्यां - विवासति । 53

TS 2.3.14.4

श्रद्धामेना इति श्रद्धा - मनाः । हविषां । ब्रह्मणः । पतिम् ॥ सः । सुष्टुभेति सु - स्तुभां । सः । ऋक्ता । गुणेन । वलम् । रुरोज । फलिगम् । रवेण ॥ बृहस्पतिः । उस्त्रियाः । हव्यसूद इति हव्य - सूदः । कर्निकदत् । वावशतीः । उदिति । आजत् ॥ मरुतः । यत् । ह । वः । दिवः । या । वः । शर्म ॥ अर्यमा । एति । याति । वृषभः । तुर्विष्मान् । दाता । वसूनाम् । पुरुहूत इति पुरु - हूतः । अरहन् ॥ सहस्राक्ष इति सहस्र - अक्षः । गोत्रभिदिति गोत्र-भित् । वज्रबाहुरिति वज्र - बाहुः । अस्मासु । देवः । द्रविणम् । दुधातु ॥ ये । ते । अर्यमन् । बहवः । देवयाना इति देव - यानाः । पन्थानः । 54

TS 2.3.14.5

राजन् । दिवः । आचरन्तीत्यां - चरन्ति ॥ तेभिः । नः । देव । महि । शर्म । युच्छ । शम् । नः । एधि । द्विपद इति द्वि - पदे । शम् । चतुष्पद इति चतुः - पदे ॥ बुद्धात् । अग्रम् । अङ्गिरोभिरित्यङ्गिरः-भिः । गुणानः । वीति । पर्वतस्य । दृष्टितानि । ऐरत् ॥ रुजत् । रोधांसि । कृत्रिमाणि । एषाम् । सोमस्य । ता । मदे । इन्द्रः । चकार ॥ बुद्धात् । अग्रेण । वीति । मिमाय । मानैः । वज्रेण । खानि । अतृणत् । नदीनाम् ॥ वृथा । असृजत् । पृथिभिरिति पृथि - भिः । दीर्घयाथैरिति दीर्घ - याथैः । सोमस्य । ता । मदे । इन्द्रः । चकार ॥ 55

TS 2.3.14.6

प्रेति । यः । जज्ञे । विद्वान् । अस्य । बन्धुम् । विश्वानि । देवः । जनिमा । विवृक्ति ॥ ब्रह्म । ब्रह्मणः । उदिति । जभार । मद्भ्यात् । नीचा । उच्चा । स्वधयेति स्व - धया । अभि । प्रेति । तस्थौ ॥ महान् । मही इति । अस्तभायत् । वीति । जातः । द्याम् । सन्न ।

पार्थिवम् । च । रजः ॥ सः । बुद्धात् । आष्ट । जनुषाँ । अभीतिं । अग्रम् । बृहस्पतिः । देवताँ । यस्य । सम्राडिति सं-राट् ॥ बुद्धात् । यः । अग्रम् । अभ्यर्तित्यभि-अर्ति । ओजसा । बृहस्पतिम् । एति । विवासन्ति । देवाः ( ) ॥ भिनत् । वलम् । वीतिं । पुरः । दुर्दरीति । कनिक्रदत् । सुवः । अपः । जिगाय ॥ 56

(युवं - वीतमा - विवासति - पन्थानो - दीर्घयाथैः सोमस्य ता मद इन्द्रश्चकार - देवा - नव च) (A14)

praSna korvai with starting padams of 1 to 14 Anuvaakams :-

(आदित्येभ्यो - देवा वै मृत्यो - देवा वै - सत्रम् - र्यम्णे - प्रजापतेस्त्रयस्त्रिंशत् - प्रजापति देवेभ्योऽन्नाद्यं - देवासुरास्तान् - रजनो - ध्रुवोऽसि - यन्नव - मग्निं वै - प्रजापतिं वरुणाय - या वामिन्द्रा वरुणा - स प्रत्नव - चतुर्दश)

korvai with starting padams of 1, 11, 21 series of pa jCAtis :-

(आदित्येभ्यः - स्त्वष्टु - रस्मै दानकामा - एवाव रुन्धे - ऽग्निं वै - स प्रत्नवथ - षट्त्रिंशत्)

first and last padam of third praSnam of kANDam 2 :-

(आदित्येभ्यः - सुवरपो जिगाय)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां द्वितीयकाण्डे तृतीयः प्रश्नः समाप्तः ॥

2.3.1 Appendix

2.3.14.1 - स प्र॑त्न॒व॒ > 1

स प्र॑त्न॒वन्न॑वी॒य॒-साऽ*ग्रे॑ द्यु॒म्नेन॑ सं॒यता॑ ।

बृ॒हत् त॑तन्थ भानु॒ना ॥ (appearing in TS2.2.12.1)

2.3.14.1 - न्नि का॒व्ये > 2

नि का॒व्या वे॒धसुः॑ श॒श्व॑तस्कर॒हस्ते॑ द॒धानो॑ न॒र्या पुरु॑णि ।

अ॒ग्निर्भु॑वद्र॒यिप॑ती र॒यीणा॑ः स॒त्रा च॑क्रा॒णो अ॒मृता॑नि॒ विश्वो॑ ॥

(Appearing in TS2.2.12.2)

2.3.14.1- न्द्र॑वो वि॒श्वत॑स्परी > 3

इन्द्र॑वो वि॒श्वत॑स्प॒रि ह॒वाम॑हे जने॒भ्यः । अ॒स्माक॑मस्तु के॒वलः ॥

(Appearing in TS1.6.12.1)

2.3.14.1 - न्द्रं नरः॑ > 4

इन्द्रं॑ नरो ने॒मधि॑ता ह॒वन्ते॑ यत्पा॒र्या यु॒नज॑ते धि॒यस्ताः॑ ।

शूरो॑ नृषा॑ता श॒वस॑श्चकान आ गोम॑ति व्रजे भ॒जा त्व॑न्नः ॥

(Appearing in TS 1.6.12.1)

2.3.14.3 - आप्या॑यस्व > 5

आप्या॑यस्व॒ समेतु॑ ते वि॒श्वतः॑ सोम॒ वृष्णि॑यं । भ॒वा वा॒जस्य॑ सङ्ग॒थे ॥

(Appearing in TS 4.2.7.4)

2.3.14.3- सं ते॑ > 6

सं ते॑ प॒याश॑सि॒ समु॑ यन्तु वा॒जाः सं॑ वृष्णि॑यान् य॒भिमा॑तिषा॒हः ।

आ॒प्याय॑मानो अ॒मृता॑य सोम दि॒वि श्रवा॑ऽस्युत्त॒मानि॑ धिष्व ॥

(Appearing in TS 4.2.7.4)

2.3.14.4 -मरु॑तो यद्ध॒वो दि॒वो > 7

मरु॑तो यद्ध॒ वो दि॒वः सु॑म्ना यन्तो हवा॑महे ।

आ तू न॒ उप॑ गन्तन ॥ (Appearing in TS1.5.11.4)

2.3.14.4 -या वृः॑ शर्म॑ > 8

या वृः॑ शर्म॑ शशमा॒नाय॑ सन्ति॑ त्रि॒धातू॑नि दा॒शुषे॑ यच्छ॒ताधि॑ ।

अ॒स्मभ्यं॑ तानि॑ मरुतो॒ वि य॑न्त र॒यिं नो॑ धत्त वृषणः सु॒वीरं॑ ॥

(Appearing in TS1.5.11.5)